

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

О. Г. БОНДАР, Д. В. ФЕДЧИШИН

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
(Особлива частина)**

Методичні рекомендації до семінарських занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності D8 «Право»
освітньо-професійної програми «Право»
денної форми здобуття освіти

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол № 8
від 29 січня 2026 р.

**Запоріжжя
2026**

Земельне право (Особлива частина) : методичні рекомендації до семінарських занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності D8 «Право» освітньо-професійної програми «Право» денної форми здобуття освіти / уклад. : О. Г. Бондар, Д. В. Федчишин. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2026. 79 с.

Видання розроблене відповідно до робочої програми курсу «Земельне право України» та охоплює його Особливу частину. У ньому подано зміст семінарських занять: тематику, плани усного опитування, перелік основних термінів і понять для обов'язкового засвоєння, теми доповідей, рекомендовану літературу для самостійного опрацювання. Визначено критерії оцінювання знань і вмій студентів.

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності D8 «Право» освітньо-професійної програми «Право» денної форми здобуття освіти

Рецензент

Шульга М.В. - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Відповідальний за випуск

Єрмоленко Д. О., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права Запорізького національного університету

ВСТУП

Земельне право є навчальною юридичною дисципліною, яку вивчають студенти спеціальності D8 «Право», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Структурно курс складається з двох частин: Загальної та Особливої.

Вивчення **Особливої частини** цієї навчальної дисципліни дає можливість студентам ознайомитися із особливостями правового режиму кожної із категорій земель у межах території нашої країни, дослідити особливості нормативно-правового регулювання використання земель, а також специфіку управління ними та їх охорони, що є передумовою для подальшого формування професійних навичок майбутніх фахівців-правознавців.

Метою вивчення дисципліни «Земельне право України» є закріплення, розширення та поглиблення спеціальних правових знань щодо змісту норм законодавства, що регулюють земельні правовідносини; вироблення вмінь самостійного аналізу й тлумачення законодавства; оволодіння понятійним апаратом досліджуваної науки; набуття практичних навичок юридичної роботи в сфері земельних правовідносин; правильного застосування способів захисту земельних прав та правових позицій Верховного Суду при вирішенні земельних спорів щодо аналогічних правовідносин; набуття студентами комплексу системних та професійних знань, компетенцій у сфері правового регулювання користування земельними ділянками, що дозволяють здійснювати самостійні наукові дослідження та розробляти практичні рекомендації у відповідній сфері.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішення наступних **завдань** навчальної дисципліни «Земельне право»: формування та розвиток загальних, фахових та предметних компетентностей студентів, сформованих в результаті освоєння необхідних теоретичних положень земельного права, визначення сутності земельно-правових категорій, змісту земельно-правових інститутів, особливостей здійснення прав на землю, гарантій реалізації та захисту земельних прав, особливостей правового режиму використання, охорони та відтворення земель окремих категорій, необхідних для виконання своїх функцій у процесі майбутньої

трудової діяльності та розвитку кар'єри, засновані на здобутих студентам знаннях у галузі земельного права.

За підсумками вивчення дисципліни студенти повинні

ЗНАТИ:

- стан основних проблем науки земельного права;
- поняття, предмет та принципи земельного права України;
- природу та зміст правових інститутів і процедур земельного права, особливості їх реалізації з урахуванням змісту правових інститутів фундаментальних галузей права;
- методи, засоби, способи, прийоми, що використовуються при систематизації нормативно-правових актів земельного спрямування для забезпечення їх досконалості;
- систему органів публічного управління у сфері земельних відносин;
- правові засади права власності та інших речових прав на землю в Україні;
- гарантій реалізації і захисту прав і законних інтересів суб'єктів земельних відносин;
- організаційно-правовий механізм охорони земель;
- специфіку правового регулювання використання окремих категорій земель;
- судову практику у сфері регулювання земельних правовідносин.

ВМІТИ:

- аналізувати правові проблеми та вирішувати практичні завдання у галузі земельного права, формувати правові позиції та здійснювати юридичні дії в відповідності з земельним законодавством;
- застосовувати у процесі вирішення завдань з земельного права основні знання професійно-правової культури, з метою формування кодексу професійної діяльності;

- володіти основними правовими засобами захисту прав і законних інтересів суб'єктів земельних правовідносин;
- аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів;
- при виконанні професійних завдань визначати правовий статус органів у сфері управління використанням, відтворенням та охороною земель та правові наслідки рішень, які вони приймають;
- дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання;
- ознайомлюватись із законодавством ЄС у галузі використання, охорони, відтворення земель;
- демонструвати знання та розуміння механізму подолання правових колізій в правозастосовній практиці;
- складати правові документи із застосуванням відповідних прийомів при вирішенні завдань з земельного права.

Закріпити та поглибити знання студентів з курсу шляхом вільного, дискусійного обговорення основних питань покликане семінарське заняття.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів, у тому числі на підставі індивідуально виконаних завдань.

Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Мета семінарського заняття реалізується під час: а) самостійної підготовки студента до семінару; б) безпосередньої участі студента в обговоренні питань теми заняття.

Семінарські заняття проводяться в аудиторіях з однією академічною групою.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання текстових завдань, вирішення практичних

завдань або задач, участь у розробці кейсу, підготовка і захист есе або реферату за ініціативи студента.

Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал.

Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з цієї навчальної дисципліни.

Крім роботи на семінарських заняттях, студенти займаються самостійною роботою.

Самостійна робота – вид поза аудиторної роботи студента навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу. Під час самостійної роботи студент повинен самостійно опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику до тем, що виносяться на семінарські заняття.

Форми самостійної роботи:

1. Доопрацювання матеріалів лекції.
2. Робота в інформаційних мережах.
3. Виконання домашніх завдань.
4. Опрацювання додаткової літератури.
5. Складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення.
6. Підготовка до контрольних навчальних заходів.
7. Пошук матеріалів судових рішень.
8. Підготовка тематичних презентацій.
9. Написання реферату, есе за вузькоспеціальною проблемою.
10. Підготовка й публікація наукових статей та тез.

Оцінювання рівня знань студентів із навчальної дисципліни «Земельне право» здійснюється протягом семестру на основі результатів поточного (модульного) контролю і підсумкового контролю. Підсумковою формою контролю є іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

За результатами проведення семінарських занять здійснюється оцінювання, яким визначаються повнота і правильність засвоєння студентами теоретичних знань і рівень сформованості у них практичних навичок. Оцінки виставляються відповідно до наступних основних критеріїв та показників рівня знань, умінь і навичок, виявлених студентами:

Оцінка «відмінно» виставляється за:

- всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни;

- послідовний, логічний, обґрунтований, безпомилковий виклад навчального матеріалу;

- правильне, охайне оформлення письмових робіт з використанням таблиць, схем, витягів з документів тощо (у разі письмового тестування та проведення письмових контрольних робіт);

- самостійне, впевнене і правильне тлумачення та застосування знань при вирішенні конкретних навчальних задач, ситуацій тощо;

- вміле та вивірене формулювання висновків і узагальнень;

- засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою.

Оцінка «добре» виставляється за:

- достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок;

- послідовний, логічний, безпомилковий виклад матеріалу;

- правильне, охайне оформлення письмових робіт з використанням схем, таблиць, витягів з документів тощо (у разі письмового тестування та проведення письмових контрольних робіт);

- правильне і без особливих труднощів застосування знань у конкретних умовах;

- формулювання висновків та узагальнень;

- засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.

Оцінка «задовільно» виставляється за:

- знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією;
- спрощений виклад матеріалу;
- правильне, охайне оформлення письмових робіт (у разі письмового тестування та проведення письмових контрольних робіт);
- застосування окремих знань в конкретних умовах за допомогою викладача;
- поверхові навички користування довідковою літературою та нормативно-правовими базами даних.

Оцінка «незадовільно» виставляється за:

- поверхове знання і розуміння основного програмного матеріалу в обсязі, який не дозволяє засвоювати наступний програмний матеріал;
- непослідовний виклад матеріалу з допущенням істотних помилок;
- неохайне оформлення письмових робіт (у разі письмового тестування та проведення письмових контрольних робіт);
- невміння робити висновки та узагальнення;
- невміння застосовувати знання у практичній діяльності.

ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення

✓Методичні рекомендації до вивчення теми

Метою семінарського заняття є засвоєння студентами положень, що стосуються поняття, складу та особливостей правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Мають бути детально проаналізовані правові форми використання сільськогосподарських земель, підстави виникнення та припинення прав на ці землі, суб'єктний та об'єктний склад відповідних правовідносин. Особливу увагу треба приділити правовим проблемам паювання земель сільськогосподарського призначення та механізму правової охорони цих земель.

У структурі земельного фонду України особливе місце займають землі сільськогосподарського призначення, які визначаються як землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей. На відміну від земель інших категорій, що використовуються переважно як просторово-операційний базис (за винятком земель лісового фонду), землі сільськогосподарського призначення експлуатуються, як основний і незамінний засіб виробництва. Ця обставина є основною особливістю даної категорії земель, що зумовлює специфіку правового режиму земельних ділянок, що входять до її складу.

Особлива увага держави за сучасних умов має бути зосереджена на забезпеченні належної охорони земель сільськогосподарського призначення. Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, у тому числі і Запорізької області. Найбільш загрозливі явища спостерігаються в земельному (грунтовому) покриві області, де внаслідок ерозії, відкритих і підземних розробок корисних копалин та будівельної сировини, забруднення хімічними речовинами і промисловими відходами, неправильної агротехніки деградовано та

виведено з ладу величезні площі продуктивних земель. Так, загальна площа деградованих і малородючих ґрунтів Запорізької області становить 293,1 тис. га, або 15,4 % загальної площі ріллі.

? План усного опитування

1. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення.
2. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
3. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу.
4. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення:
 - що використовуються у сфері товарного аграрного виробництва;
 - фермерських господарств;
 - для ведення особистого селянського господарства.
5. Правові засади паювання земель сільськогосподарських підприємств і реалізації права на земельну частку (пай).
6. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.
7. Правова охорона земель сільськогосподарського призначення. Рекультивация та меліорація сільськогосподарських угідь.
8. Ринок земель сільськогосподарського призначення в Україні.

→ **Дайте визначення таких юридичних категорій:** “земля (як об'єкт земельних правовідносин)”, “земельна ділянка”, “земельна частка (пай)”, “землі сільськогосподарського призначення” “правові форми використання земель”, “сільськогосподарські угіддя”, “несільськогосподарські угіддя”, “правовий режим земель сільськогосподарського призначення” (загальне поняття та окремо види)”, “фермерське господарство”, “особисте підсобне господарство”, “плата за землю”, “земельний податок”, “оренда землі”, “нормативна грошова оцінка земель”, “право земельного сервітуту”, “емфітевзис”, “добросусідство”, “паювання земель сільськогосподарського призначення”, “правова охорона земель сільськогосподарського призначення”, “рекультивация порушених земель”, “техногенно забруднені землі”, “малопродуктивні землі”, “деградовані землі”, “консервація земель”, “меліорація земель”, “меліоративні заходи”, “меліоративна система”, “втрати сільськогосподарського виробництва”, “ринок земель”.

☞ Теми доповідей

1. Проблеми удосконалення правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
2. Правові засади охорони земель сільськогосподарського призначення.
3. Актуальні проблеми визначення та реалізації права власності на земельну частку (пай).
4. Договір емфітевзису як альтернатива оренді земель сільськогосподарського призначення.
5. Особливості ринкового обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення.
6. Правовий режим земель, які використовуються для органічного землеробства.

☞ Рекомендована література

Основна

1. Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
2. Земельне право України: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. 678 с.
4. Земельний кодекс України: коментар / за ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Одісей», 2002. 600 с.
5. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман та ін.; за заг. ред. В.І. Семчика. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 896 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / А. М. Мірошніченко, Р. І. Марусенко. 5-те вид., змін. і допов. К. : Алерта, 2013. 544 с.
7. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол. : М. В. Шульга (голова), В. В.

Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2019. 696 с.

9. Землі сільськогосподарського призначення : права громадян України : наук.-навч. посіб. / за ред. Н. І. Титової. Львів : ПАІС, 2005. 368 с.

Додаткова

1. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: Актуальні проблеми практичної теорії. Київ: Знання, 2007. 445 с.
2. Бондар О. Г. Земля як об'єкт власності за земельним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 22 с.
3. Бондар О.Г., Федчишин Д.В. Повоєнне відновлення аграрного сектору на засадах впровадження біотехнологій та виробництва органічної продукції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 216-220.
4. Бондар О.Г., Федчишин Д.В. Правове регулювання патентування у сфері біотехнологій: європейський досвід щодо захисту малого фермерства. *Право і сусільство*. 2025. № 4. Т. 1. С. 126-134.
5. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України: моногр. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 144 с.
6. Бусуйок Д. В. Правове регулювання виникнення, здійснення та припинення прав на землю: навч. посіб. Київ: Видавництво Європейського університету, 2010. 185 с.
7. Гавриш Н. С. Правова охорона ґрунтів в Україні: монографія. Одеса, 2008. 228 с.
8. Гавриш Н. С. Використання, відтворення та охорона ґрунтів в Україні: теоретико-правові аспекти: моногр. Одеса, 2016. 396 с.
9. Гуревський В. К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення: моногр. Одеса: Астропринт, 2000. 136 с.
10. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду в земельних спорах за участю органів Держгеокадастру за період із 01.03.2018 р. по 23.11.2020 р. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Daidzhest-VP-VS.pdf>

11. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду у справах зі спорів, що виникають із земельних відносин (застосування норм матеріального права). Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 20.04.2018 по 18.09.2019 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/dajdjest_VP_zemelni_sporu_2018_2019.pdf.
12. Дейнега М. А. Правове регулювання меліорації земель сільськогосподарського призначення в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2012. 19 с.
13. Духневич А. В. Правові проблеми реалізації Угоди про сільське господарство СОТ в Україні: моногр. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 400 с.
14. Євроінтеграція та сталий розвиток сільських територій України як запорука забезпечення продовольчої безпеки в умовах повоєнного відновлення : навчальний посібник / автор.кол: С. О. Кушнір, О. Г. Бондар, Т. І. Батракова, Д. В. Федчишин, Н. С. Венгерська, Д. М. Луц. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика». 2025. 293 с.
15. Земельні спори: конспект лекцій / уклад.: М. В. Шульга, І. В. Ігнатенко, Д. М. Данілік та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 160 с.
16. Ігнатенко І. В. Правові питання забезпечення землеустрою як напрямку удосконалення сільськогосподарського землекористування. *Правова позиція*. 2022. № 1 (34). С. 28–32.
17. Ігнатенко І. В. Актуальні правові проблеми формування екологічно орієнтованого землекористування як складової стратегії сталого розвитку. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 121–127.
18. Ільків Н. В. Оренда земель сільськогосподарського призначення в Україні: теоретичні й практичні аспекти: моногр. Львів: ЛьВДУВС, 2008. 296 с.
19. Карапиш Б. В. Правове регулювання відносин майнового найму у сфері використання земель сільськогосподарського призначення в Україні». Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2025. 236 с.
20. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: моногр. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

21. Караханян К. М. Правові засади конкурентного продажу земельних ділянок в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 19 с.
22. Коваленко Т. О. Правове регулювання господарської діяльності в агропромисловому комплексі України: навч. посіб. / Т. О. Коваленко, С. І. Марченко. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 296 с.
23. Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: моногр. Київ: Правова єдність, 2017. 672 с.
24. Коваленко Т. О. Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 632 с.
25. Ковальчук Т. Г. Правочинності землевласників і землекористувачів щодо ефективного використання земельних ділянок. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2003. Вип. 54. С. 119-122.
26. Конишева О. В. Правове забезпечення запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 20 с.
27. Корнєєв Ю. В., Балінська В. О., Ланкін С. В. Проблеми правового регулювання ринку землі в сучасних умовах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С.262-264. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/68.pdf
28. Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 183 с.
29. Кулинич П. Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ. Норма права. 2021. 308 с.
30. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: моногр. Київ: Логос, 2011. 688 с.
31. Кулинич П. Ф. Емфітевзис як пастка для сільського землевласника або чому селянам не варто укладати договори про його встановлення? *Юридичний вісник України*. 2017. № 35. С. 14.
32. Лейба М. О. Правове забезпечення відновлення земель сільськогосподарського призначення. Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2025. 243 с.

33. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.
34. Лісова Т. В. Особливості відновлення земель окремих категорій. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 117-123.
35. Литвинова Л. О., Чуєнко В. І. Порівняльна характеристика «ринку землі» в країнах Європи і Україні: практичні аспекти укладення договорів купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. *Правова держава*. 2021. № 44. С. 101-109.
36. Мартин А. Регулювання ринку земель в Україні: моногр. Київ: Аграр-Медіа Груп, 2011. 252 с.
37. Мельник Н. О. Правові засади відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва: моногр. Харків: Право, 2016. 184 с.
38. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: монографія. Київ: Алерта: КНТ: ЦУЛ, 2009. 268 с.
39. Мірошніченко А. М., Юрченко А. Д. Соціально-економічні та правові аспекти мораторію на відчуження приватних земель сільськогосподарського призначення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 12. С. 59-75.
40. Місінкевич А. Л. Правове забезпечення рекультивациі земель в Україні: моногр. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 140 с.
41. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
42. Оверковська Т. К. Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні: моногр. Вінниця: Едельвейс і К, 2010. 220 с.
43. Огляд практики Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Касаційного господарського суду (2018–2022 роки). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KGS_zem_pal_2018_2022.pdf
44. Петлюк Ю. С. Юридична категорія «ринок земель»: сучасні підходи до інтерпретації. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. № 197. Ч. 1. С. 142-146.

45. Правдюк А. Л. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення в умовах відкриття ринку землі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6. С. 103-105.
46. Правдюк А. Л. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення в умовах відкриття ринку землі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6. С. 103-105.
47. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : моногр / за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків: Право, 2012. 448 с.
48. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: моногр / А. П. Гетьман, І. В. Ігнатенко, В. М. Корнієнко та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.
49. Рекомендації з використання донних відкладень із рибогосподарських водойм для поліпшення стану сільськогосподарських угідь та відновлення земель, пошкоджених під час воєнних дій. Харків: ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2023. 136 с.
50. Савельєва О. М. Правове регулювання відносин в агросфері : моногр. Харків: Мадрид, 2017. - 207 с.
51. Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. Київ: Юрид. думка, 2011. 312 с.
52. Супрун О. Світовий досвід запровадження ринку землі та його адаптація до українських реалій. *Голос України*. 4 жовтня 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/322369>
53. Суца Л. М. Правові засади відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 188 с.
54. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Запоріжжя: Видав. дім «Гельветика», 2020. 418 с.
55. Федчишин Д.В., Бондар О.Г. Припинення права власності на землю в умовах воєнного стану: правові виклики та перспективи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 6. С. 175-181.
56. Харитонова Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Одеса: Юридична література, 2016. 424 с.

57. Хомінець С. В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів: моногр. Харків: Фінарт, 2015. 169 с.
58. Хом'яченко С. І. Поняття та види обігу земельних ділянок. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 2. С. 223-228. URL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/25102/41-Khomyachenko.pdf>
59. Швець Ю. О., Грінберг І. О. Аналіз ринку землі в Україні за сучасних умов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 29. С. 164-170.
60. Шульга М. В., Лісова Т. В., Мельник Н. О. Особливості правового режиму землі як основного національного багатства в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 164-170.
61. Шульга М. В. Актуальні проблеми контролю за використанням та охороною земель. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 90. Ч. 3. С. 106-112.
62. Юрченко Е. С. Право сільськогосподарського землекористування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2019. 227 с.
63. Юрков М. В. Правові засади приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств. Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2024. 206 с.
64. Яворська О. Договір як підстава виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільгосподарських потреб. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 120 – 124.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон

України від 31.03.2020 р. № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони: Закон України від 18.05.2021 р. № 1444-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1444-20#Text>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>

7. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

8. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>

9.

10. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

11. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.

12. Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів: Указ Президента України від 7 червня 2021 року № 228/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228/2021#Text>

13. Про затвердження Положення про моніторинг земель: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.1993 р. № 661. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF#Text>

14. Про затвердження Порядку консервації земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2022-%D0%BF#Text>

15. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок: постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>

16. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#Text>
17. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Мінекобезпеки від 27.10.1997 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>
18. Про затвердження Порядку здійснення перевірки відповідності набувача або власника земельної ділянки сільськогосподарського призначення вимогам, визначеним статтею 130 Земельного кодексу України: постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2021-%D0%BF#n14>
19. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
20. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>
21. Про оренду землі : Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.
22. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
23. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
24. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
25. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 № 899-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/899-15>.
26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143

Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 1.04.2010 р. № 10-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-10#Text>.

27. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Зеленчук та Цицюра проти України» від 22 травня 2018 року, заяви № 846/16 та № 1075/16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79#Text.

28. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 р. № 171 (у редакції наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04 листопада 2020 року № 241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>

ТЕМА 2. Правовий режим земель житлової та громадської забудови

✓Методичні рекомендації до вивчення теми

Метою семінарського заняття є засвоєння студентами положень, що стосуються поняття, складу та особливостей правового режиму земель житлової та громадської забудови. Особлива увага має бути акцентована на понятті та змісті містобудівної діяльності й містобудівної документації, а також на окремих функціях державного управління землями населених пунктів.

Вирішальне значення для збалансованого розвитку та функціонування населених пунктів має правове забезпечення ефективного використання їх земель. Землі населених пунктів, що є просторово-територіальним базисом для розміщення об'єктів містобудування та виробничих сил, а також для ведення суспільного та іншого виробництва, займають окреме місце у складі земель України і об'єднують землі міст, селищ міського типу та сільських населених пунктів.

? План усного опитування

1. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови.
2. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів.
3. Правові форми використання земель житлової та громадської забудови.
4. Планування використання земель у межах населених пунктів.
5. Порядок використання земель у межах населених пунктів для забудови житловими та громадськими об'єктами.
6. Правові засади земельних аукціонів та інших конкурентних способів виникнення прав на землі житлової та громадської забудови.
7. Правове регулювання використання та охорони земель загального користування у межах населених пунктів.

→ **Дайте визначення таких юридичних категорій:** “земельна ділянка”, “землі житлової та громадської забудови”, “землі населених пунктів”, “межа адміністративно-територіального утворення”, “землі загального користування населених пунктів”, “зонування земель”, “землі приміської зони”, “землі зеленої зони міста”, “право земельного сервітуту”, “суперфіції”, “добросусідство”, “містобудівна діяльність”, “право на забудову”, “архітектурна діяльність”, “планування використання земель”, “містобудівна документація”, “комплексний план просторового розвитку території територіальної громади”, “генеральний план населеного пункту”, “план зонування території”, “детальний план території”, “план земельно-господарського устрою населеного пункту”, “благоустрій населених пунктів”, “будівельні роботи”, “кадастровий номер земельної ділянки”, “малі архітектурні форми”, “містобудівний кадастр”, “нерухоме майно”, “об'єднання співвласників багатоквартирного будинку”, “підготовчі роботи”, “прибудинкова територія”.

☞ Теми доповідей

1. Проблеми визначення правового режиму земель житлової та громадської забудови.

2. Проблеми самочинного будівництва у межах населених пунктів.
3. Правові засади зонування земель у межах населених пунктів.
4. Правові особливості охорони земель житлової та громадської забудови.
5. Земельно-правові проблеми здійснення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцію).

Рекомендована література

Основна

1. Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
2. Земельне право України: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. 678 с.
4. Земельний кодекс України: коментар / за ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Одіссей», 2002. 600 с.
5. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман та ін.; за заг. ред. В.І. Семчика. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 896 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / А. М. Мірошніченко, Р. І. Марусенко. 5-те вид., змін. і допов. К. : Алерта, 2013. 544 с.
7. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол. : М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2019. 696 с.

Додаткова

1. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: Актуальні проблеми практичної теорії. Київ: Знання, 2007. 445 с.
2. Бондар О. Г. Земельна нерухомість як об'єкт правового регулювання: проблеми термінології. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 11. С. 317-321.
3. Бусуйок Д. В. Правове регулювання управлінських та сервісних відносин у сфері використання та охорони земель: проблеми теорії та практики: дис. ... докт. юрид. наук 12.00.06. Київ, 2017. 502 с.
4. Ващишин М. Я. Юридичні факти у правовідносинах суперфіцію. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2013. Вип. 3. С. 126–135.
5. Валянської Т. П. Альтернативне вирішення конфліктів у сфері земельних відносин: правові аспекти». Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 199 с.
6. Висіцька І. Суперфіцій: правова природа, істотні умови, форма, підстави припинення. *Землевпорядний вісник*. 2020. № 1. С. 35–41.
7. Галянтич М. К. Правовий статус житлово-будівельного кооперативу як неспідприємницького товариства. *Приватне право і підприємництво*. 2013. Вип. 12. С. 119–123.
8. Долбня О. В. Проблеми кваліфікації самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва на практиці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2024. № 81 (1). Ч. 2. С. 58-63.
9. Дремлюга К. О. Підстави набуття прав на землю громадянами України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2010. 20 с.
10. Дудка О. Про можливість оформлення права власності на ділянку державної власності за межами населеного пункту. *Землевпорядний вісник*. 2019. № 12. С. 61-65.
11. Дякович М. М. Договір як підстава набуття суперфіцію. *Часопис Київського університету права*. 2016. Вип. 4. С. 143-145.

- 12.Євсюков Т., Краснолуцький О., Поліщук І. Актуальність і перспективи впровадження 3D-кадастру в Україні. *Землевпорядний вісник*. 2016. № 2. С. 28–33.
- 13.Єлькін С. В. Правове регулювання ландшафтного використання та охорони земель в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2012. 20 с.
- 14.Захист прав інвесторів житлового будівництва в країнах ЄС : Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29229.pdf>
- 15.Іванова Є. О. Правове регулювання використання земель житлової та громадської забудови у містах України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 18 с.
- 16.Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Правове забезпечення реалізації реформи державного регулювання у сфері містобудівної діяльності. *Ампаро*. 2023. № 4. С. 11-18.
- 17.Ігнатенко І. В. Правове забезпечення просторового планування як передумови розвитку земельного потенціалу територіальних громад. *Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку*: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022. С. 466-487.
- 18.Ігнатенко І. В., Лейба Л. В. Правове регулювання просторового планування в контексті кліматичних змін. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 2. С. 432-439.
- 19.Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: моногр. Харків : Фінарт, 2014. 273 с.
- 20.Ігнатенко І. В., Лейба Л. В. Сучасні правові підходи до кадастрової діяльності в умовах реформи просторового планування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 88. Ч. 2. С. 209-217.
- 21.Ільків Н. В. Суперфіцій як альтернативний спосіб набуття права на забудову земельної ділянки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2010. № 2. С. 33-36.
- 22.Ільїна Н. Л. Організаційно-правові засади забезпечення екологічної безпеки у плануванні та забудові міст України:

- автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2008. 20 с.
23. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: моногр. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
24. Каракаш І. І. Правове регулювання розгляду та вирішення земельних спорів як гарантія захисту прав на землю. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 132–138.
25. Караханян К. М. Правові засади конкурентного продажу земельних ділянок в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.06. Київ, 2017. 19 с.
26. Квасніцька О. О. Теоретичні та практичні аспекти забудови територій: господарсько-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 67–71.
27. Квасніцька О. О. Правове регулювання просторового розвитку та забудови територій в Україні: сучасні виклики в умовах війни та післявоєнної відбудови. *Економіка та право*. 2022. № 3. С. 60-71.
28. Кізюн Л. Особливості суб'єктного складу відносин комунальної власності на землю. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 75–78.
29. Кірін Р. С. Проблеми об'єктного складу підземних будівельних правовідносин: рентний аспект. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 112–118.
30. Кобецька Н. Р. Дозвільне та договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: дис. ... д-ра. юрид. наук 12.00.06. Київ, 2016. 424 с.
31. Ковальова О. П. Особливості організаційно-господарського забезпечення діяльності житлово-будівельних кооперативів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2012. № 4 (11). С. 112–119.
32. Ковальський Д. В. Земельно-процесуальні правовідносини: моногр. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 176 с. 67.
33. Ковач Д. Л. Виникнення суб'єктивних земельних прав: моногр. Харків: Фінарт, 2019. 224 с.
34. Ковтун О. М. Розмежування цивільної, господарської та адміністративної судових юрисдикцій у вирішенні земельних спорів і перспективи запровадження спеціальної земельної юрисдикції в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 2. С. 149–151.

35. Коломійцева Д. М. Спори щодо визначення судової юрисдикції при оскарженні рішень органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері земельних відносин: генезис формування, ознаки та поняття. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 272–278.
36. Костяшкін І. О. Право загального землекористування громадян: моногр. Хмельницький, 2010. 148 с.
37. Костяшкін І. О. Правове забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні: моногр. Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2016. 429 с.
38. Крамаренко О. В. Поняття земель для будівництва багатоквартирних житлових будинків у містах. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 436–443.
39. Кузьменко Н. О. Рішення органів місцевого самоврядування в механізмі правового регулювання земельних відносин: моногр. Київ: Алерта, 2018. 264 с.
40. Кулинич А. П. Правовий режим земель міських територіальних громад в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2019. 263 с.
41. Кулинич П. Земля для заміських котеджних містечок: правові питання. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=2580>
42. Кулинич П. Ф. Громадянин і земля: право можливостей та можливості права. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 26–31.
43. Малохліб О. С. Правові засади використання земельних ділянок для житлового будівництва: моногр. Харків: Юрайт, 2021. 176 с.
44. Малохліб О. С. Земельно-правові аспекти житлового будівництва. *Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 5. С. 43–48.
45. Марусенко Р. І. Правові аспекти земельних сервітутів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 206 с.
46. Мироненко І. В. Інститут права сусідства: теоретичні та практичні аспекти : моногр. Івано-Франківськ : Вид. Супрун В. П., 2019. 341 с.
47. Мірошниченко А. М., Ріпенко А. І. Будівлі на чужій землі. Теоретичні перспективи, деякі практичні поради. *Землепорядний вісник України*. 2012. № 2. С. 34–39.

48. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2016. 20 с.
49. Настіна О. І. Медіація як альтернативний та ефективний спосіб вирішення межових земельних спорів. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 3. С. 129–134.
50. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
51. Підсумковий звіт. Україна: Реформування нормативно-правового регулювання будівельної галузі України. 2020. 25 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/pidsumkovyj-zvit.pdf>
52. Рахнянська Т. О. Еколого-правові засади правового режиму земель капітального будівництва: монографія. Чернівці: Кондратьєв А.В., 2016. 280 с.
53. Ріпенко А. І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: моногр. Херсон: Гельветика, 2019. 496 с.
54. Ріпенко А. І. Правове регулювання використання земель житлової та громадської забудови для благоустрою: автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06; Національний університет біоресурсів та природокористування України. К., 2010. 22 с.
55. Рибак К. О. Містобудівна діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання: моногр. Київ: Гельветика, 2018. 250 с.
56. Саврук С. М. Поняття та сутність права на забудову земельної ділянки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 12/2010. № 12. С. 118-124.
57. Святолуцька О. С. Правові аспекти використання земельних ділянок для індивідуальної забудови. *Науковий вісник НУБіП України. Серія «Право»*. 2015. Вип. 218. С. 151–155.
58. Сіряченко І. І. Правове регулювання цільового використання земель в межах населених пунктів України: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2013. 16 с.
59. Сидор В. Д. Запровадження стратегічного планування розвитку території територіальної громади. *Історико-правовий часопис*. 2021. № 2 (17). С. 80-85.

60. Ситник Т. М. Правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями населених пунктів: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.06. Київ: 2017. 234 с.
61. Слепньової К. В. Інституційно-правові засади ведення державного земельного кадастру. Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2025. 238 с.
62. Сосніна Г. В. Правове регулювання сервітутів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2015. 222 с.
63. Терещук В. С. Правові засади використання і охорони земель морського транспорту в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія», Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Одеса, 2020. 206 с.
64. Ущановська О. І. Планування в земельному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 204 с.
65. Хлистік М. А. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання земельних спорів. Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 235 с.
66. Федчишин Д. В., Ігнатенко І. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення земельних спорів за участі юридичних осіб. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія: Право.* 2024. Вип. 43. С. 82-88.
67. Федчишин Д. В. Земельно-правові аспекти застосування медіації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. № 85. Т. 2. С. 201-205.
68. Федчишин Д. В. Правове забезпечення використання та охорони земель громадської забудови: моногр. Харків: Фінарт, 2015. 248 с.
69. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.
70. Федчишин Д. В. Обмеження при здійсненні права власності на земельні ділянки різних категорій земель. *Науковий вісник МГУ.* 2018. № 33. С. 112–115.
71. Федчишин Д. В. До питання про процедури альтернативного вирішення земельних спорів в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юрид. науки».* 2019. № 1. С. 46–49.

72. Харитоновна Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Одеса: Юридична література, 2016. 424 с.
73. Чирик А. О. Спільна часткова власність на земельну ділянку: моногр. Харків: Юрайт, 2020. 172 с.
74. Щербина М. С. Принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та об'єктів нерухомості, які на ній розташовані: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2016. 189 с.
75. Шульга М. В., Ігнатенко І. В. Правові аспекти розширення повноважень місцевих рад у галузі земельних відносин. *Теорія та практика правознавства*. 2016. № 2 (10). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/83986/82252>.
76. Шульга М. В., Ігнатенко І. В., Малохліб О. С. Правові засади планування використання земель у межах територіальних громад як основи сталого землекористування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 87. Ч. 2. С. 255-261.
77. Шульга М. В., Ігнатенко І. В., Малохліб О. С. Актуальні аспекти правового регулювання планування використання земель. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 88. Ч. 2. С. 246-252.
78. Яценко Д. М. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови : автореф. дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03; НАН Україна, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2010. 16 с.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>
4. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>

5. Про будівельні норми : Закон України від 05.11.2009 р. № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>
6. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 р. № 208/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-вр#Text>
7. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>
8. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
9. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
10. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду : Закон України від 22.12.2006 р. № 525-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-16#Text>
11. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від 13.04.2020 р. № 554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>.
12. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
13. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
14. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
15. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
16. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>
17. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

18. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 р. № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.
19. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. № 853. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/deyaki-pitannya-nadannya-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzheta-na-s280721>.
20. Про містобудівний кадастр : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-п#Text>
21. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14#Text>
22. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 р. № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text>
23. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку : Закон України від 14.05.2015 р. № 417-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text>
24. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.
25. Деякі питання забезпечення громадян доступним житлом : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2018-п#Text>
26. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 р. № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96>.
27. Про деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт: постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF#Text>
28. Про затвердження переліку будівельних робіт, які не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після закінчення яких об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію :

- Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. № 406.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/406-2017-п#Text>
29. Про затвердження переліку органів державного нагляду (контролю), на які не поширюється дія Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р. № 1104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2017-п#Text>
30. Про затвердження Порядку видачі будівельного паспорта забудови земельної ділянки: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 05.07.2011 р. № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-11#Text>
31. Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 р. № 553. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-п#Text>
32. Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 698. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-2015-п#Text>
33. Про затвердження Порядку розроблення містобудівної документації: Наказ Мінрегіонбуду України від 16.11.2011 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-11#Text>
34. Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-п#Text>.
35. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проєктів містобудівної документації на місцевому рівні: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05. 2011 р. № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-п#Text>
36. Про затвердження Порядку переведення дачних і садових будинків, що відповідають державним будівельним нормам, у жилі будинки: Постанова Кабінету Міністрів України № 321 від 29.04.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2015-п#Text>

37. Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. № 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2011-p#Text>
38. Про затвердження Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2017 р. № 257. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-p#Text>
39. Про затвердження Порядку проведення технічного обстеження і прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, будівель і споруд сільськогосподарського призначення, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), збудовані на земельній ділянці відповідного цільового призначення без дозвільного документа на виконання будівельних робіт: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.07.2018 р. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0976-18#Text>
40. Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій : Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства № 76 від 17.05.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text>
41. Про затвердження Типових правил благоустрою території населених пунктів: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27.11.2017 р. № 310. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1529-17#Text>
42. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони: Закон України від 18.05.2021 р. № 1444-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1444-20#Text>
43. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>
44. Про затвердження Порядку формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від

22.09.2022 р.

№ 172.

URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-22#Text>

45. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#Text>

46. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Мінекобезпеки від 27.10.1997 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>

ТЕМА 3. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

✓Методичні рекомендації до вивчення теми

Метою семінарського заняття є засвоєння студентами положень, що стосуються поняття, складу та особливостей правового режиму земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Особлива увага має бути акцентована на окремих функціях державного управління землями даної категорії, а також на співвідношенні правового режиму цих земель з правовими режимами інших категорій земель.

Землями промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення визнаються земельні ділянки, надані в установленому порядку підприємствам, установам та організаціям для здійснення відповідної діяльності. Дана категорія земель має винятково важливе соціально-економічне значення, оскільки вона обслуговує потреби всіх галузей промисловості, пов'язана із організацією оборони держави, експлуатацією та розвитком

транспортної мережі України та ін. Основною особливістю правового режиму земельних ділянок означеної категорії є спеціальне несільськогосподарське призначення, в залежності від змісту якого виділяються окремі підкатегорії земель. Загалом землі даної категорії в Україні займають площу понад 2 млн. га.

? План усного опитування

1. Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.
2. Особливості правового режиму земель промисловості та енергетики.
3. Особливості правового режиму земель оборони.
4. Особливості правового режиму земель зв'язку.
5. Особливості правового режиму земель транспорту:
 - а) правовий режим земель залізничного транспорту;
 - б) правовий режим земель морського транспорту;
 - в) правовий режим земель річкового транспорту;
 - г) правовий режим земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства;
 - г) правовий режим земель авіаційного транспорту;
 - д) правовий режим земель трубопровідного транспорту;
 - е) правовий режим земель міського електротранспорту.

→ Дайте визначення таких юридичних категорій:

“землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення”, “землі промисловості”, “землі транспорту”, “землі залізничного транспорту”, “землі морського транспорту”, “землі річкового транспорту”, “землі автомобільного транспорту”, “землі дорожнього господарства”, “землі авіаційного транспорту”, “землі трубопровідного транспорту”, “землі міського електротранспорту”, “землі зв'язку”, “землі енергетичної системи”, “землі оборони”, “правові форми використання земель”, “правовий режим земель”, “концесія”, “автомобільна (позаміська) дорога”, “територія морського порту”, “приаеродромна територія”, “смуги

відведення”, “охоронні зони”, “магістральний трубопровід”, “прикордонна смуга”.

Теми доповідей

1. Проблеми удосконалення правового режиму земель промисловості.
2. Правові проблеми використання та охорони земель трубопровідного транспорту.
3. Порівняльний аналіз правового режиму земель промисловості та транспорту.
4. Поняття, склад та особливості використання земель енергетичної системи.
5. Землі зв'язку: поняття, склад, правовий режим.
6. Особливості використання земель оборони.

Рекомендована література

Основна

1. Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
2. Земельне право України: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. 678 с.
4. Земельний кодекс України: коментар / за ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Одіссей», 2002. 600 с.
5. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман та ін.; за заг. ред. В.І. Семчика. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 896 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / А. М. Мірошніченко, Р. І. Марусенко. 5-тє вид., змін. і допов. К. : Алерта, 2013. 544 с.

7. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол. : М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2019. 696 с.

Додаткова

1. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: Актуальні проблеми практичної теорії. Київ: Знання, 2007. 445 с.
2. Арсенюк А. О. Процесуально-процедурний порядок судового розгляду земельних спорів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2016. 20 с.
3. Бахуринська М. М. Правові засади концесії земельної ділянки за законодавством України: моногр. Київ: Знання, 2010. 230 с.
4. Барабаш Н. П. Юридичні ознаки категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення: проблеми формування в законодавстві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С.172-177.
5. Барабаш Н. П. Проблемні аспекти закріплення поняття «землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення» у законодавстві України. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 91-95.
6. Бондар О. Г. Земельна нерухомість як об'єкт правового регулювання: роблеми термінології. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 11. С. 317-321.
7. Бондар В. В. Правовий режим земель міжнародних автомобільних транспортних коридорів в Україні: моногр. Київ: Юрид. думка, 2009. 160 с.
8. Бондарчук Н. В. Правовий режим авіаційного транспорту України: дис.. ...канд.. юрид. наук. Київ, 2011. 181 с.

9. Бусуйок Д. В. Правове регулювання управлінських та сервісних відносин у сфері використання та охорони земель: проблеми теорії та практики: дис. ... докт. юрид. наук 12.00.06. Київ, 2017. 502 с.
10. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України: моногр. Київ: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2006. 144 с.
11. Бурцев О. В. Правові засади вирішення спорів щодо меж земельних ділянок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук 12.00.06. Харків, 2016. 20 с.
12. Борденюк О. В. Правовий режим земель трубопровідного транспорту України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2016. 196 с.
13. Борденюк О. В. Правове регулювання використання земель трубопровідного транспорту України. *Наше право*. 2014. № 2. С. 129-134.
14. Борденюк О. В. Правові ознаки земель трубопровідного транспорту. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2013. № 1, ч. 2. С. 124-129.
15. Гапотченко Т. М. Особливості правового режиму земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 201 с.
16. Гапотченко Т. М. Правові форми забезпечення раціонального використання і охорони земель транспорту. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 5. С. 60–63.
17. Гальчинська Н. Ю. Правовий режим земель промислових зон в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2011. 19 с.
18. Григор'єва Х. А. Тенденції розвитку сучасного законодавства у сфері державної реєстрації прав на землю. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 463–467.
19. Довженко Є. В. Теоретико-правова характеристика правового регулювання трубопровідного транспорту в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 3. С. 16 –20.
20. Євстігнєєв А. С. Правове регулювання дотримання екологічної безпеки при здійсненні спеціального використання нафтогазоносних надр в Україні. *Форум права*. 2011. № 2. С. 275–281.

21. Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: моногр. Харків: Фінарт, 2014. 274 с.
22. Каракаш І. І. Теоретичні проблеми права власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06. Одеса, 2018.453 с.
23. Каракаш І. І. Правове регулювання землекористування морських портів. *Правовое регулирование аграрно-земельных, природоресурсово-экологических отношений: сб. избр. ст., докладов и рецензий (1997–2007 гг.)*. Одесса : Феникс, 2007. С. 115–117.
24. Квасніцька О. О. Правове регулювання морських портів України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 28. С. 84-88.
25. Кірін Р. С. Право користування підземними порожнинами: поняття та види. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 1. Т. 2. С. 102–106.
26. Кірін Р. С. Проблеми об'єктного складу підземних будівельних правовідносин: рентний аспект. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 112–118.
27. Кірін Р. С. Право видобування корисних копалин: моногр. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011. 219 с.
28. Кобецька Н. Р. Дозвільне та договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: дис. ... д-ра. юрид. наук 12.00.06. Київ, 2016. 424 с.
29. Костяшкін І. О. Правове регулювання цільового призначення земель як умови забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3 (47). С 316-323.
30. Корнієнко О. П. Функції морських портів України як складової морегосподарського комплексу. *Економіка та держава*. 2018. № 5. С. 48-51.
31. Краснова Ю. А. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі авіації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2010. 19 с.
32. Кузьміна М. Проблеми створення об'єктів відновлюваної енергетики. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 12. С. 115-118.
33. Кулинич А. П. Правовий режим земель міських територіальних громад в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац.

- ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2019. 263 с.
34. Кулинич П. Ф. Нерухоме майно як об'єкт правових відносин: землецентрична і надрозцентрична концепції. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 262–265.
 35. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ: Норма права, 2021. 308 с.
 36. Кулинич П. Ф. Забудова земельних ділянок морського дна: правові питання. *Землевпорядний вісник*. 2018. № 11. С. 22-27.
 37. Лебедева Т. М. Правовий режим земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства: проблеми та шляхи вирішення: моногр. Харків: ФІНН, 2009. 192 с.
 38. Лісова Т. В. Особливості відновлення земель окремих категорій. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 117-123.
 39. Макаренко О. Ю. Правовий режим земель, наданих для використання надр в Україні : навчальний посібник. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. 144 с.
 40. Марусенко Р. І. Правові аспекти земельних сервітутів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 206 с.
 41. Марусенко Р. І. Деякі аспекти реалізації принципу використання земель за цільовим призначенням. *Земельне право України: теорія і практика*. 2007. № 1. С. 37–46.
 42. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
 43. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2015. 225 с.
 44. Набуття і реалізація прав на землю в Україні: навч. посіб./ за ред. І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2016, 332 с.
 45. Некрасова В. Г. Специфіка набуття прав на земельні ділянки під технологічними площадними об'єктами (спорудами) інженерних мереж. *Містобудування та територіальне планування*. Київ: КНУБА, 2008. Вип. 31. С. 242–248.
 46. Одарюк М. П. Правове регулювання процедур у земельному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2019. 20 с.
 47. Осадчий С. Ю. Правові засади використання та охорони земель трубопровідного транспорту: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2019. 201 с.

48. Осадчий С. Ю. Особливості використання земель трубопровідного транспорту за договором суперфіцію. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2013. № 2 (1). С. 98–102.
49. Осадчий С. Ю. Особливості набуття земель трубопровідного транспорту в користування на підставі земельного сервітуту. *Наше право*. 2013. № 8. С. 147–151.
50. Пащенко О. М. Особливості правового режиму земель оборони. *Земельне право України: теорія і практика*. 2007. № 1. С. 32–36.
51. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Харків: Право, 2013. 848 с.
52. Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2011. 312 с.
53. Сидор В. Д. Правовий режим земель в земельному законодавстві України. *Адвокат*. 2010. № 8 (119). С. 27–31.
54. Сіряченко І. І. Правове регулювання цільового використання земель в межах населених пунктів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2013. 20 с.
55. Терещук В. С. Правові засади використання і охорони земель морського транспорту в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац.ун-т «Одеська юридична академія», Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Одеса, 2020. 206 с.
56. Терещук В. С. Деякі питання управління в галузі використання та охорони земель морського транспорту. *Науковий юридичний журнал*. 2020. № 10. С. 135-141.
57. Терещук В. С. Деякі правові аспекти використання земель морського транспорту. *Юридичний бюллетень*. 2019. № 11, т. 1. С. 113-120.
58. Тітова С. Особливості процесу формування земельного сервітуту та землі оборонного призначення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2018. Вип. 2. С. 65-70.
59. Третяк А. М. Поняття та сутність землекористування оборони в Україні. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2018. № 3. С. 21-34.

60. Ущাপовська О. І. Планування в земельному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 204 с.
61. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.
62. Харитоновна Т.Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Одеса: Юрид. літ., 2016. 424 с.
63. Щербина М. С. Принцип єдності юридичної долі земельної ділянки до об'єктів нерухомості, які на ній розташовані : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 185 с.
64. Якимець Т. А., Латишева В. В. Правовий статус земель, що перебувають у користуванні суб'єктів атомної енергетики. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № .1 С. 310-314.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>
4. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text>
5. Повітряний кодекс України від 19. 05. 2011 р. № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>
6. Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003 р. № 1345-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1345-15#Text>
7. Про Державний кордон: Закон України від 04.11.1991 № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
8. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20/conv#Text>

9. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 9.07.2010 р. № 2480-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2480-17#Text>
10. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
11. Про морські порти : Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text>
12. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів: Закон України від 17.02.2011 р. № 3041-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3041-17#top>
13. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони: Закон України від 18.05.2021 р. № 1444-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1444-20#Text>
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>
18. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18 січня 2001 року № 2245-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
19. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр#Text>
20. Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15 травня 1996 року № 192/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96-вр#Text>
21. Про затвердження Правил безпеки при експлуатації каналів, трубопроводів, інших гідротехнічних споруд у

- водогосподарських системах. Наказ МНС України від 03.04.2012 р. № 661. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-12#Text>
22. Про затвердження Методики обстеження і паспортизації гідротехнічних споруд систем гідравлічного вилучення та складування промислових відходів : Наказ Держкоммістобудування від 19.12.1995 р. № 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0466-95>
 23. Про затвердження Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 р. № 269. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269-96-п/ed20190428#n17>
 24. Про затвердження Правил охорони магістральних трубопроводів: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 р. № 1747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1747-2002-п#Text>
 25. Про затвердження Правил технічної експлуатації річкових портових гідротехнічних споруд: Наказ Мінтранс України від 29.03.2004 р. № 251. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0932-04>
 26. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
 27. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>
 28. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>
 29. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>
 30. Про затвердження Положення про моніторинг земель: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.1993 р. № 661. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF#Text>
 31. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок: постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>

32. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#Text>
33. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Мінекобезпеки від 27.10.1997 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>
34. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
35. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.
36. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
37. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
38. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
39. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 № 899-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/899-15>.
40. Про схвалення Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р/ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-%D1%80>

ТЕМА 4. Правовий режим земель лісгосподарського призначення, водного фонду та земель для потреб надрокористування

✓Методичні рекомендації до вивчення теми

Метою семінарського заняття є засвоєння студентами положень, що стосуються поняття, складу та особливостей правового режиму земель лісгосподарського призначення, водного фонду та земель для використання надр.

Землі лісгосподарського призначення та водного фонду є специфічними самостійними категоріями у складі єдиного загальнонародного земельного фонду України. Використання земельних ділянок даних категорій нерозривно пов'язано із користуванням іншими природними ресурсами. У зв'язку з цим важливою особливістю правового режиму земель зазначених категорій є закріплення окремих його елементів не лише в нормах Земельного кодексу, але й інших природоресурсних кодифікованих нормативних актів.

Землі для потреб використання надр, не є самостійною категорією земель і належать, як правило, до складу земель промисловості. Однак у науці земельного права є досить обґрунтовані пропозиції щодо виділення у якості самостійної категорії земель так званого геологічного фонду. Це пов'язане із специфікою використання даних земель, яке органічно пов'язане із надрокористуванням.

? План усного опитування

1. Поняття, склад та загальна характеристика земель лісгосподарського призначення фонду.
2. Правові форми використання земель лісгосподарського призначення.
3. Визначення та склад земель водного фонду.
4. Обмеження права користування землями водного фонду.

5. Особливості правового режиму земель, наданих для використання надр.
6. Проблема виділення категорії земель геологічного фонду.

→ **Дайте визначення таких юридичних категорій:**

“землі лісогосподарського призначення”, “лісові землі”, “нелісові землі”, “землі водного фонду”, “прибережні захисні смуги”, “смуги відведення на берегах річок”, “водоохоронні зони”, “берегові смуги водних шляхів”, “зона санітарної охорони”, “землі геологічного фонду”, “спеціальне використання лісових ресурсів”, “спеціальне водокористування”, “спеціальне надрокористування”, “ліс”, “лісовий фонд”, “групи лісів”, “особливо захисні земельні ділянки лісового фонду”, “лісовпорядкування”, “правові форми використання земель”, “правовий режим земель”, “водний фонд”, “водний об’єкт”, “державний водний кадастр”, “надра”, “державний фонд надр”, “родовище корисних копалин”, “гірничий відвід”, “корисні копалини місцевого значення”.

✍ **Теми доповідей**

1. Проблеми удосконалення правового режиму земель водного фонду.
2. Оренда земельних ділянок водного фонду України.
3. Особливості судової практики застосування законодавства щодо земель водного фонду.
4. Продуктивність земель лісогосподарського призначення.
5. Особливості збереження земель лісогосподарського призначення та лісів України.
6. Особливості виникнення прав на землі, надані для потреб надрокористування.

📖 **Рекомендована література**

Основна

1. Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

2. Земельне право України: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
3. Мірошниченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. 678 с.
4. Земельний кодекс України: коментар / за ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Одіссей», 2002. 600 с.
5. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман та ін.; за заг. ред. В.І. Семчика. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 896 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / А. М. Мірошниченко, Р. І. Марусенко. 5-те вид., змін. і допов. К.: Алерта, 2013. 544 с.
7. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2019. 696 с.

Додаткова

1. Барабаш Н. П. Правовий режим земель, наданих для користування надрами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 2.00.06; Нац. ун-т «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». Х., 2012. 20 с.
2. Барабаш Н. П. Юридичні ознаки категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення: проблеми формування в законодавстві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. №. 5. С.172-177.
3. Балюк Г. І. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / за ред. Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук. К.: Юрінком Інтер, 2010. 368 с.
4. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06. К., 2005. 20 с.

5. Бондарчук Н. В. Актуальні питання правового режиму лісів України. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 276–279.
6. Булах І. Г. Правове регулювання використання та охорони земель оздоровчого призначення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Одеса, 2010. 239 с.
7. Бусуйок Д.В. Обмеження прав на землю за законодавством України: моногр. Київ: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2006. 144 с.
8. Бусуйок Д.В. Правове регулювання виникнення, здійснення та припинення прав на землю: навчальний посібник. Київ: Видавництво Європейського університету, 2010. 185 с.
9. Бурцев О. В. Правові засади вирішення спорів щодо меж земельних ділянок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук 12.00.06. Харків, 2016. 20 с.
10. Григорєва Т. В. Правове регулювання використання й охорони водних живих ресурсів : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 188 с.
11. Джуган В. О. Правове регулювання використання та охорони вод в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Національний уні-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 21 с.
12. Дроваль О. М. Правовий режим земель водного фонду України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06; НЮУ ім. Я. Мудрого. Х., 2016. 226 с.
13. Дроваль О. М. Визначення та склад земель водного фонду України. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/viewFile/71961/66944>.
14. Гордєєв В. І. Проблеми кондикційних зобов'язань при розгляді земельних спорів. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 127-133
15. Гордєєв В. І. Правові проблеми здійснення рибництва під час дії воєнного стану. *Продовольча безпека в умовах сучасних викликів: національно правовий та міжнародний аспекти*: збірка матеріалів та тез доповідей учасників Дискусійної панелі VI Харківського міжнародного юридичного форуму (м. Харків 07.10.2022 р.) за ред.Т.В. Курман В.П. Станіславського, Харків: Юрайт, 2022. 110 с.
16. Гордєєв В. І. Деякі проблеми права приватної власності на водні об'єкти. Співвідношення екологічного, природоресурсного,

- земельного та аграрного права : матер. до круглого столу (м. Харків, 9 груд. 2011 р.). Харків, 2011. С. 115–118.
17. Єгорова Т. П. Охорона лісів за законодавством України та країн СНД : порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2016. 20 с.
 18. Завгородня В. М. Майнова відповідальність за порушення лісового законодавства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06. Київ, 2003. 20 с.
 19. Заверюха М. М. До питання правового регулювання використання земель лісогосподарського призначення в Україні. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2015. № 3. С. 108-123.
 20. Заверюха М. М. Щодо визначення поняття «використання земель лісогосподарського призначення». *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 237-242.
 21. Заверюха М. М. Правове регулювання використання та охорони лісів в Україні : монографія. НУ ОЮА. Одеса : Юридична література, 2018. 228 с.
 22. Золотарьова Д. М. Правові засади використання земель для проведення розвідувальних робіт: моногр. Харків: Видавництво Фінарт, 2018. 176 с.
 23. Ігнатенко І. В. Особливості правового регулювання використання штучно створених земельних ділянок для здійснення забудови територій. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 221-227.
 24. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
 25. Каракаш І. І. Право власності та користування на землях лісогосподарського призначення. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2012. Т. 12. С. 219–228.
 26. Кірін Р. С. Кодифікація законодавства про надра : досвід та проблеми: монографія, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. 528 с.
 27. Кірін Р. С. Право геологічного вивчення надр: загальні положення : монографія. Дніпропетровськ : НГУ, 2011. 216 с.
 28. Кисилиця Н. Д. Припинення права оренди землі. Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2025. 228 с.

29. Кобецька Н. Р. Дозвільне та договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: дис. ... д-ра. юрид. наук 12.00.06. Київ, 2016. 424 с.
30. Коваль Я., Антоненко І. Відносини власності в контексті реструктуризації лісового сектора України. *Економіка України*. 2001. № 6. С. 63-67.
31. Костюченко М.С. Правове регулювання оренди водних об'єктів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2018. 231 с.
32. Котелевець А.В., Лейба Л.В., Шульга М.В. Земельні спори: правові засади вирішення: навч. посіб. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Федорко, 2014. 214 с.
33. Костяшкін І. О. Правове регулювання реалізації права загального землекористування громадян на землях водного фонду. *Вісник Хмельницького інститут регіонального управління та права*. 2004. № 4. С. 157–162.
34. Корнєєв Ю. В., Корнєєв А. Ю. Поняття лісу як природного об'єкту та об'єкту правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. № 80 (1). Ч. 1. С. 343-348.
35. Корнієнко А.С., Шульга М. В. Поняття «ліс» і «землі лісогосподарського призначення» в аспекті співвідношення правової регламентації земельних і лісових відносин. *Нове українське право*. 2025. № 2. С. 161-167.
36. Корнієнко А.С., Ігнатенко І.В., Мельник Н.О. Відшкодування втрат лісогосподарського виробництва: законодавчі новели. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 5. С. 55-59.
37. Круговий С. В. Правове регулювання охорони водних об'єктів при здійсненні рибогосподарської діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. № 80 (1). Ч. 1. С. 349-354.
38. Кулинич П. Ф. Нерухоме майно як об'єкт правових відносин: землецентрична і надрозцентрична концепції. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 262–265.
39. Кулинич П. Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ: Норма права, 2021. 308 с.
40. Кулинич П. Ф. Правовий режим земель водного фонду. Земельне право України: теорія і практика. 2008. № 5/6. С. 18–30.

41. Локтева Н. В. Правове регулювання використання водних ресурсів Дніпровського басейну : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2006. 227 с.
42. Макаренко О. Ю. Правовий режим земель, наданих для використання надр в Україні : навчальний посібник. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. 144 с.
43. Малохліб О. С., Шульга М. В., Ігнатенко І. В. Новації правового режиму земель лісогосподарського призначення. *Право і суспільство*. 2025. № 1. С. 200-206.
44. Марусенко Р. І. Правові аспекти земельних сервітутів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 206 с.
45. Марусенко Р. І. Деякі аспекти реалізації принципу використання земель за цільовим призначенням. *Земельне право України: теорія і практика*. 2007. № 1. С. 37–46.
46. Мартин А. Г. Надання земельних ділянок при проведенні розвідки родовищ корисних копалин: удосконалення організаційно-правового механізму. *Землеустрій і кадастр*. 2013. С. 21-28.
47. Мельник Н. О. Правові засади відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва: моногр. Харків: Право, 2016. 184 с.
48. Мороз Г. В. Конституційно-правова та доктринальна модель публічної власності на природні ресурси. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2016. Вип. 42. С. 119–128.
49. Непійвода В. П. Правове регулювання суспільних відносин щодо лісів у контексті сталого розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06. К., 2006. 19 с.
50. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
51. Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2015. 225 с.
52. Набуття і реалізація прав на землю в Україні: навч. посіб./ за ред. І.І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2016, 332 с.
53. Печуляк В. П. Лісове право: проблемні питання місця та ролі у системі права України. Підприємництво, господарство і право. 2010. № 11. С. 74–79.

54. Правдюк В. М. Поділ земель за цільовим призначенням за законодавством України: моногр. Київ: Алерта, 2018. 204 с.
55. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія, за ред.: А. П. Гетьмана, В. Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.
56. Погорелова О. М. Особливості використання земель водного фонду на орендних умовах. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса, 2010. Вип. 52. С. 212–218.
57. Правове регулювання господарської діяльності в агропромисловому комплексі України: навч. посіб. / Т. О. Коваленко, С. І. Марченко. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 296 с.
58. Рагулін І. Ю. Теоретико-правові засади використання водних біоресурсів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. № 80 (1). Ч. 1. С. 380-384.
59. Сердюк О. В. Правові засади використання підземних вод : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06; НЮУ ім. Я. Мудрого. Х., 2014. 202 с.
60. Семків В. В. Про предмет договору оренди водного об'єкта. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 28. С. 156-162.
61. Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2011. 312 с.
62. Сидор В. Д. Правовий режим земель в земельному законодавстві України. *Адвокат*. 2010. № 8 (119). С. 27-31.
63. Синякевич І. Лісова політика України. *Економіка України*. 2000. № 10. С. 73-78.
64. Степська О. В., Заверюха М. М. Ліс як об'єкт правового регулювання в лісовому та земельному законодавстві України. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2016. № 2. С. 281-285.
65. Степура Т. Рибницький ставок – водний об'єкт чи гідроспоруда? *Державний інформаційний бюлетень про приватизацію*. 2011. № 6. С. 16–19.
66. Степчин М. В. Еколого-економічні проблеми раціонального землекористування (на прикладі земель водного і лісового

- фондів): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.08.01 / НАН України, Рада по вивч. продукт, сил України. Київ, 2006. 18 с.
67. Суца Л. М. Правові засади відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 188 с.
 68. Сучасна аквакультура: від теорії до практики. Практичний посібник / Ю. Є. Шарило, Н. М. Вдовенко, М. О. Федоренко, В. В. Герасимчук та ін. Київ : «Простобук», 2016. 119 с.
 69. Філатова В. К. Правові засади геологічного вивчення надр в Україні: моногр. Х. : Вид-во «ФІНН», 2011. 144 с.
 70. Фролова Н. В. Правова охорона водно-болотних угідь загальнодержавного та міжнародного значення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Донецьк, 2010. 22 с.
 71. Федчишин Д. В., Ігнатенко І. В. Органічне виробництво продукції аквакультури в Україні: особливості та перспективи. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 138-145.
 72. Федчишин Д. В. Практичні правові проблеми використання водних біоресурсів в галузі рибного господарства. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 128-134.
 73. Федчишин Д. В. Спеціальне використання водних біоресурсів: проблеми судової практики. *Правові проблеми раціонального природокористування, охорони природи та безпечного довкілля* : збірник тез наукових доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю від Дня народження професора Василя Лук'яновича Мунтяна (м. Київ, 21 жовтня 2022 року): Хмельницький, Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова. 2022. С. 152-156.
 74. Чепак А. О. До питання об'єкта правовідносин у сфері використання та охорони земельних ділянок із водним об'єктом для рибогосподарських потреб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 4. С. 103–107.
 75. Чепак А. О. До питання про поняття використання земельних ділянок під водними об'єктами для риборозведення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3. Том 2. С. 12–17.
 76. Чепак А. О. Правові засади використання та охорони водопокритих земельних ділянок для риборозведення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2020. 20 с.

77. Чопик О. П. Правовий режим земель лісогосподарського призначення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2014. 20 с.
78. Шарапова С. В. Збереження земель лісогосподарського призначення та лісів України: окремі аспекти правового регулювання. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 259-263.
79. Шарапова С. В. Правове забезпечення охорони земель лісогосподарського призначення. *Проблеми законності*. 2017. № 139. С. 155-163.
80. Шарапова С. В. Особливості комплексного використання та охорони земельних угідь. *Право і суспільство*. 2019. № 2 Ч. 1. С. 104-109.
81. Шульга М. В., Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75-81.
82. Шульга М. В., Шульга Т. М. Особливості користування землями водного фонду на умовах оренди. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 89. Ч. 2. С. 329-334.
83. Шульга М. В. Актуальні правові аспекти оренди земель. *Юридичний вісник*. 2025. № 1. С. 172-179.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>
4. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text>
5. Лісовий кодекс України від від 21.01.1994 № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
6. Повітряний кодекс України від 19. 05. 2011 р. № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>

7. Про аквакультуру : Закон України від 18.09.2012 р. № 5293-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 43. Ст. 616.
8. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
9. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>
10. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.
11. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.
12. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
13. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.
14. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
15. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
16. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення: Закон України від 10.01. 2002 № 2047-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
17. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 р. № 3677-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text>
18. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-15#Text>
19. Про затвердження Положення про моніторинг земель: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.1993 р. № 661. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF#Text>
20. Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів : постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-2007-п#Text>

21. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. № 733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-п#Text>
22. Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів : Указ Президента України від 7 червня 2021 року № 228/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228/2021#Text>
23. Концепція Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 70-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-%D1%80?find=1&text=%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80#Text>
24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів: Закон України від 20 червня 2022 року № 2321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2321-20#Text>
25. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-п#Text>
26. Про затвердження Інструкції про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів : наказ Державного комітету лісового господарства України від 1 жовтня 2010 р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-2007-п#Text>
27. Про затвердження Типового договору оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2021-п#Text>
28. Про затвердження Методичних вказівок з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини в лісах Державного агентства лісових ресурсів України: наказ Державного агентства лісових ресурсів України від 21 січня 2013 р. № 9 URL: <http://www.lesovod.org.ua/node/16549>.
29. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок: постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>
30. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням,

- псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#Text>
31. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Мінекобезпеки від 27.10.1997 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>
 32. Про затвердження Положення про державну лісову охорону : постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-п#Text>
 33. Порядок видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 № 557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/557-2005-%D0%BF#Text>
 34. Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності на них: Постанова Кабінету Міністрів від 8.05.1996 №486. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-96-п#Text>
 35. Порядок користування землями водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.1996 № 502. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/502-96-п#Text>
 36. Порядок установлення берегових смуг водних шляхів і користування ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04 1997 N347. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-97-%D0%BF#Text>
 37. Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12. 1998 //Офіц. Вісн. України . 1998. №51. Ст.31.
 38. Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів : постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.1998 р. № 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2024-98-п#Text>

ТЕМА 5. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, земель оздоровчого призначення, земель рекреаційного призначення та земель історико-культурного призначення

✓Методичні рекомендації до вивчення теми

Метою семінарського заняття є засвоєння студентами положень, що стосуються поняття, складу та особливостей правового режиму земель.

У складі земельного фонду України виділяються окремі категорії земель, які мають особливу екологічну, наукову, культурну тощо цінність і потребують у зв'язку з цим особливої правової охорони. До цих категорій належать землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

? План усного опитування

1. Поняття, склад та використання земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.
2. Визначення, склад та особливості використання земель оздоровчого призначення.
3. Правовий режим земель рекреаційного призначення.
4. Поняття і склад земель історико-культурного призначення.
5. Поняття та ознаки особливо цінних земель.

→ Дайте визначення таких юридичних категорій:

“землі природно-заповідного фонду, “землі іншого природоохоронного призначення”, “землі оздоровчого призначення”, “курорт”, “землі рекреаційного призначення”, “землі історико-культурного призначення”, “особливо цінні землі”, “правові форми використання земель”, “правовий режим земель”, “охоронні зони”.

☞ Теми доповідей

1. Проблеми удосконалення правового режиму земель оздоровчого та рекреаційного призначення.
2. Особливості правового режиму земель курортів.
3. Землі історико-культурного призначення: поняття, склад, особливості правового режиму.
4. Правові форми охорони та використання особливо цінних земель.
5. Форми використання земель рекреаційного призначення.
6. Землі природно-заповідного призначення: особливості використання та охорони.

☞ Рекомендована література

Основна

1. Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
2. Земельне право України: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. 678 с.
4. Земельний кодекс України: коментар / за ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Одіссей», 2002. 600 с.
5. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман та ін.; за заг. ред. В.І. Семчика. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 896 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / А. М. Мірошніченко, Р. І. Марусенко. 5-те вид., змін. і допов. К. : Алерта, 2013. 544 с.
7. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол. : М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук

України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2019. 696 с.

Додаткова

1. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні : кол. монографія / за ред. Т. Є. Харитоновна, І. І. Каракаш. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. 722 с.
2. Балюк Г. І., Рахнянська Т. О. Землі оздоровчого призначення. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 285–290.
3. Балюк Г. І., Рахнянська Т. О. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 290–293.
4. Березіна Н. Ю. Особливості правового режиму мисливських угідь. *Право та інноваційне суспільство* : електрон. наук. вид. Харків, 2017. № 1 (8). С. 48–54.
5. Бусуйок Д.В. Обмеження прав на землю за законодавством України: моногр. К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2006. 144 с.
6. Ващишин М. Я. Теоретичні аспекти правового режиму земель національної екомережі України. *Право України*. 2015. № 7. С. 110–118.
7. Гавриш Н., Степська О. Особливо цінні землі як об'єкт правової охорони. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 102-106.
8. Герасименко Я. Деякі проблеми юридичної відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд

- України. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2010. № 1(60). С. 272-280.
9. Гавриш Н. С. Використання, відтворення та охорона ґрунтів в Україні: теоретико-правові аспекти: моногр. Одеса, 2016. 396 с.
 10. Годованюк А. Й. Правовий режим земель природно-заповідного фонду України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2008. 17 с.
 11. Гольонко Р. А. Правові засади функціонування та розвитку біосферних заповідників як складової екологічної мережі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2019. 22 с.
 12. Гоштинар С. Л. Правове регулювання ведення державного земельного кадастру в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 198 с.
 13. Гудзь П. Розробка нормативних актів місцевої дії щодо рекреаційних територій та умов господарського використання їх. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 2000. № 11. С. 62-64.
 14. Данилюк Л. Р. Правовий режим мисливських природних ресурсів в Україні і: дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2017. 222 с.
 15. Дейнега М. А. Природоресурсне право: проблеми формування і розвитку : монографія / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : НУБіП України, 2019. 340 с.
 16. Донець О. В. Правовий режим земель історико-культурного призначення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Х., 2010. 20 с.
 17. Євстігнєєв А. С. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки у сфері спеціального природокористування в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2019. 32 с.
 18. Єршова В. С. Адміністративно-правова охорона навколишнього природного середовища в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. 20 с.
 19. Зуєв В. А. Організаційно-правові аспекти природокористування та охорони навколишнього природного середовища : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003 20 с.
 20. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
 21. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики:

- монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
22. Коваленко Т.О. Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 632 с.
 23. Коваленко Т. О. Забезпечення сталого використання та охорони земель як стратегічна ціль державної екологічної політики України на період до 2030 року. Актуальні питання стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року: матеріали «круглого столу» (Харків, 21 трав. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 72–76.
 24. Ковтун О. М. Правові аспекти охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2008. 233 с.
 25. Коломійцева Д. М. Оцінка впливу на довкілля та зміна цільового призначення земельної ділянки: проблемні питання застосування законодавства. Земельне, екологічне, аграрне право: оцінка впливу на довкілля: збірн. матеріалів Всеукраїнського круглого столу (Київ 18 черв. 2018 р.). Київ: Національна академія правових наук України. Київський регіональний науковий центр. 2018. С. 75–78.
 26. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2012. 484 с.
 27. Кондратюк Т. М. Правовий режим земель національної екологічної мережі України: автореф. дис.. ... канд.. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2019. 22 с.
 28. Костяшкін І. О. Право загального землекористування громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. К., 2005. 19 с.
 29. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. Київ: Вид.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2008. 440 с.
 30. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія. Київ: Логос, 2011. 688 с.
 31. Кулинич П. Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ: Норма права, 2021. 308 с.
 32. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні та практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.

33. Лейба Л. В. Землі історико-культурного призначення. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 277–281.
34. Лозо О. В. Правове регулювання охорони ландшафтів в Україні та Європейському Союзі: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 19 с.
35. Максименко М. І. Правове забезпечення оптимізації структури землекористування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06: Київ, 2013. 18 с.
36. Марич Х. М. Правовий режим національних природних парків України (на матеріалах Карпатського регіону України) : автореф. дис. ... канд.та юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2007. 20 с.
37. Медведєва М. О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища : монографія. Київ : «Фенікс», 2012. 484 с.
38. Місінкевич А. Л. Правове забезпечення рекультиватії земель в Україні : автореф. дис....канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2014. 17 с.
39. Мірошніченко А. М., Правдюк В. М. Досвід правового регулювання оголошення об'єктів природно-заповідного фонду у Німеччині. *Юридична Україна*. 2011. № 7. С. 42-46.
40. Мороз Г. В. Конституційно-правова та доктринальна модель публічної власності на природні ресурси. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2016. Вип. 42. С. 119–128.
41. Мунтян В. Л. Правові проблеми раціонального природокористування: монографія. Київ : Київ. ун-т, 1973. 184 с.
42. Мураховська О. О. Правова охорона особливо цінних земель України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2013. 20 с.
43. Новокшонов Д. В. Особливості правової охорони земель лісогосподарського призначення. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № 2. С. 221-223
44. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

45. Носік В. В., Саркісова Т. Б. До питання про юридичні моделі визначення розміру збитків внаслідок порушення правового режиму земель рекреаційного призначення. *Екологічне право*. 2020. Вип. 3. С. 33-35.
46. Одарюк М. П. Правові засади земельних процедур: моногр. Харків: ТОВ «Планета-Прінт». 2020. 176 с.
47. Правдюк В. М. Поділ земель за цільовим призначенням за законодавством України: моногр. Київ: Алерта, 2018. 204 с.
48. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2014. 784 с.
49. Правовий режим природно-заповідного фонду України: історія формування, юридичні аспекти та закордонний досвід: навч. посіб. / за заг. ред. О. Кравченко. Львів: Компанія «Манускрипт», 2017. 92 с.
50. Палій Н. І. Правове регулювання використання та охорони земель рекреаційного призначення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Одеса, 2010. 224 с.
51. Петлюк Ю. С. Правовий режим земель оздоровчого призначення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2009. 16 с.
52. Перчеклій І. М. Право власності українського народу на природні ресурси: еколого-правові засади : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 225 с.
53. Проскура Г. М. Науково-правові засади формування інформаційного забезпечення збереження водно-болотних угідь. *Юридичний вісник*. 2018. № 4 (49). С. 96–102.
54. Ріпенко А. І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: моногр. Херсон: Гельветика, 2019. 496 с.
55. Савельєва О. М. Правове регулювання відносин в агросфері : монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. Харків : Друкарня Мадрид, 2017. 208 с.
56. Саркісова Т. Б. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ. 2012. 216 с.
57. Семків В. В. Договори у сфері використання природних ресурсів: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2013. 232 с.

58. Сидор В. Д. Землі рекреаційного призначення. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 296–300.
59. Сидор В.Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. Київ.: Юрид. думка, 2011. 312 с.
60. Скляр М. До питання про розмежування земель рекреаційного та земель іншого цільового призначення. *Підприємництво, госп-во і право*. 2008. № 2. С. 87-89.
61. Соколова А. К. Флористичне право України: проблеми формування та розвитку : монографія. Харків : Право, 2009. 288 с.
62. Статівка О. О. Правовий режим природно-заповідного фонду як складового елемента екологічної мережі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2018. 20 с.
63. Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року: повернення природи у наше життя: Звернення Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського Економічно-Соціального Комітету та Комітету Регіонів (неофіційний адапт. переклад українською) / пер. з англ. О. Осипенко; ред. та адапт. А. Куземко та ін. Чернівці: Друк Арт, 2020. 36 с.
64. Третяк В., Лобунько Ю. Поняття та сутність природоохоронного землекористування в умовах нових земельних відносин. *Землепорядний вісник*. 2015. № 3. С. 29–33.
65. Туліна Е. Є. Правове забезпечення використання рослинного світу: автореф. дис. ... канд.. юрид. наук : спец. 12.00.06. Харків, 2016. 21 с.
66. Ущাপовська О. І. Планування в земельному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-ет ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків, 2019. 204 с.
67. Федчишин Д.В. Обмеження при здійсненні права власності на земельні ділянки різних категорій земель. *Науковий вісник МГУ*. 2018. № 33. С. 112–115.
68. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Запоріжжя: Видав. дім «Гельветика», 2020. 418 с.

69. Формування екологічної мережі та розвиток природно-заповідної справи в Україні / Томахін М., Канцурак В., Іваненко І., Колмаз Ю., Фишко Н., Сторожук А. *Землевпорядний вісник*. 2012. № 3. С .23–29.
70. Фролова Н. В. Правова охорона водно-болотних угідь загальнодержавного та міжнародного значення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Донецьк, 2010. 22 с.
71. Харитоновна Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Одеса: Юрид. літ., 2016. 424 с.
72. Шарапова С. В. Правове забезпечення екологічного моніторингу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 19 с.
73. Шеховцов В. В. Право приватної власності на об'єкти тваринного світу : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2009. 207 с.
74. Шпарик Н. Я. Міжнародно-правові акти як джерела екологічного права України : автореф дис..... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2017. 20 с.
75. Шмигова О. М. Правове регулювання рекреаційного природокористування в Україні та інших державах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2010. 20 с.
76. Шульга М. В., Лісова Т. В., Мельник Н. О. Особливості правового режиму землі як основного національного багатства в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 164-170.
77. Шульга М. В., Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75-81.
78. Яремак З. В. Правове регулювання ведення державних кадастрів природних ресурсів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 20 с.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

3. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>
4. Лісовий кодекс України від від 21.01.1994 № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
5. Повітряний кодекс України від 19. 05. 2011 р. № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>
6. Про аквакультуру : Закон України від 18.09.2012 р. № 5293-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 43. Ст. 616.
7. Про затвердження переліку особливо цінних ґрунтів: наказ Держкомзему від 06 жовт. 2003 р. № 245. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0979-03#Text>
8. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text>
9. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
10. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>
11. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 1.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.
12. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.
13. Про екологічну мережу : Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>
14. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
15. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
16. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.
17. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

18. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
19. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 черв. 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
21. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
22. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 черв. 1992 р. № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
23. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 р. № 791а-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791a-12#Text>
24. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>
25. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 р. № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>
26. Про тваринний світ : Закон України від від 13.12.2001 № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
27. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
28. Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 р. № 1024-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2014-%D1%80#Text>
29. Концепція Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 р. № 675-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/9110364>
30. Порядок включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1196-2015-п#Text>

31. Про біосферні заповідники в Україні: Указ Президента України від 26.11.1993 р. № 563/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563/93#Text>
32. Про додаткові заходи щодо збереження біорізноманіття територій та об'єктів природно-заповідного фонду: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 06.04.2015 р. №114. URL: <http://old.menr.gov.ua/normakty/60-9/acts/3737-nakaz-vid-06-04-2015-114-prododatkovyi-zakhody-zberezhenia-bioriznomanittia-terytorii-ta-ob-iektiv-pyrodnozapovidnoho-fondu>.
33. Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду : Указ Президента України від 21.11.2017 р. № 381/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381/2017#Text>
34. Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу : директива 2004/35/ С від 21.04.2004 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_965.
35. Про затвердження інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 16.02.2005 р. № 67. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05>.
36. Про затвердження структури, змісту та порядку ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 22.12.2002 р. № 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0040-03#Text>
37. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства : наказ Мінекобезпеки України від 27.10.1997 р. № 171. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98>.
38. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу : Постанова Кабінету Міністрів України від

- 25 липня 2007 р. № 963. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF>.
39. Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі : Постанова Кабінету Міністрів України № 1196 від 16.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1196-2015-п#Text>
40. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд : Постанова КМУ від 24 липня 2013 р. № 541. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/541-2013-%D0%BF>.
41. Про заходи з реалізації в області Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням : Розпорядження Тернопільської ОДА від 16.05.2016 р. № 28I-0Д». URL: http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/catalog/main/ua/48198/_281.pdf
42. Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 р. № 935. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/935-95-%D0%BF#Text>
43. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання природних ресурсів загальнодержавного значення : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1992 р. № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-92-п#Text>
44. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) : Постанова КМУ від 07.11.2012 р. № 1030. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1030-2012-%D0%BF>.
45. Про схвалення Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. № 616-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80>.

46. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

ТЕМА 6. Загальна характеристика земельного права зарубіжних країн

(вноситься на самостійне вивчення)

1. Поняття, зміст і джерела земельного права зарубіжних країн.
2. Гармонізація законодавства України із законодавством ЄС у сфері земельних відносин.
3. Правове регулювання обігу земельних ділянок у зарубіжних країнах.
4. Право власності та інші права на землю за кордоном.
5. Правове регулювання державного управління у сфері земельних відносин за кордоном.

Рекомендована література

Основна

1. Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
2. Земельне право України: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. 2-ге видання, допов. і перероб. К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. 678 с.
4. Земельний кодекс України: коментар / за ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Одіссей», 2002. 600 с.
5. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.П. Гетьман та ін.; за заг. ред. В.І. Семчика. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 896 с.

6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / А. М. Мірошніченко, Р. І. Марусенко. 5-те вид., змін. і допов. К. : Алерта, 2013. 544 с.
7. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол. : М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2019. 696 с.

Додаткова

1. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: кол. монографія / за ред. Т. Є. Харитонова, І. І. Каракаш. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2018. 722 с.
2. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2014. 784 с.
3. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: моногр / за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. Харків: Право, 2012. 448 с.
4. Правове регулювання відносин у сфері довкілля в Європейському Союзі та в Україні / за заг. ред. В. Г. Дідика; Міністерство юстиції України, Держ. департамент з питань адаптації законодавства. Київ: Центр. учб. літ., 2007. 580 с.
5. Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: моногр / А. П. Гетьман, І. В. Ігнатенко, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Харків: Право, 2016. 360 с.
6. Захист прав інвесторів житлового будівництва в країнах ЄС : Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету

Верховної Ради України. URL:
<http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29229.pdf>

7. Боклаг В. А. Зарубіжний досвід у сфері державного управління земельними ресурсами. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 2. С. 392-398.
8. Дрозд І. В. Оформлення прав на землю за законодавством України та країн ЄС: порівняльно-правовий аспект. Дис. ... доктора філософії: 081 «Право» / Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ, 2025. 233 с.
9. Дудич Г. Зарубіжний досвід удосконалення земельних відносин у сільському господарстві. *Вісник Львівського національного університету. Економіка АПК*. № 18(1). 2011. С. 382-387.
10. Ігнатенко І. В. Ринкові трансформації розвитку земельних відносин (досвід Канади та Шотландії). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. № 81 (1). Ч. 2. С. 16-21.
11. Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Аналіз закордонного досвіду щодо особливостей використання земель (на прикладі Великої Британії та Канади). *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № 1. С. 276-279.
12. Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: моногр. Київ: Правова єдність, 2017. 672 с.
13. Коваленко Т. О. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення за законодавством України та Канади. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № 3. С. 258-262.
14. Костяшкін І. О. Правове забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні: моногр. Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2016. 429 с
15. Кулинич П. Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ. Норма права. 2021. 308 с. андшафтів в Україні та Європейському Союзі: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2015. 19 с.
16. Набуття і реалізація прав на землю в Україні: навч. посіб./ за ред. І.І. Каракаша.
17. Литвинова Л.О., Чуєнко В.І. Порівняльна характеристика «ринку землі» в країнах Європи і Україні: практичні аспекти укладення

- договорів купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. *Правова держава*. 2021. № 44. С.101-109.
18. Лозо О. В. Правове регулювання охорони л Одеса: Юрид. літ., 2016, 332 с.
 19. Льовочкіна В.М. Правове регулювання обігу земель за законодавством КНР та України: порівняльно-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2016. 237 с.
 20. Малохліб О. С. Правове регулювання земельних відносин в Україні та Канаді: компаративний аналіз. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № 4. С. 334-337.
 21. Мартин О. М. Формування і розвиток ринку сільськогосподарських земель в країнах постсоціалістичного простору. *Економічний вісник університету*. Зб. наук. праць учених та аспірантів. Вип. 16/1. Переяслав-Хмельницький, 2011. С. 41-45.
 22. Медведєва М. О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища : монографія. Київ : «Фенікс», 2012. 484 с.
 23. Лозо О. В. Правове регулювання охорони ландшафтів в Україні та Європейському Союзі : порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2015. 22 с.
 24. Ляшко О. Б. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг у сфері містобудування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2018. № 34. С. 39–42.
 25. Матвійчук А. О. Правове регулювання забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в Україні (на прикладі деяких зарубіжних країн). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. № 76 (2). С. 29-35.
 26. Мірошніченко А. Правові аспекти земельних реформ в країнах Азії та Африки. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 4. С. 69-72.
 27. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
 28. Перович Л. Розвиток кадастрової системи України в контексті світового та європейського досвіду. *Землепорядний вісник*. 2012. № 4. С. 30–31.

29. Підцерковна Х. В. Зарубіжний досвід правового регулювання екологічних засад розвитку урбанізованого простору. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 109. С. 280–286.
30. Ріпенко А. І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: моногр. Херсон: Гельветика, 2019. 496 с.
31. Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. Київ: Юрид. думка, 2011. 312 с.
32. Супрун О. Світовий досвід запровадження ринку землі та його адаптація до українських реалій. *Голос України*. 4 жовтня 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/322369>
33. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Запоріжжя: Видав. дім «Гельветика», 2020. 418 с.
34. Юрченко А. Д., Мірошніченко А. М. Зарубіжний досвід правового регулювання встановлення меж адміністративно-територіальних утворень. *Земельне право*. 2006. № 9. С. 40-48.
35. Fedchyshyn D., Ignatenko I., Bondar O. Legal provision of food security and rational land use in organic production in Ukraine in the context of European integration: monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022, 250 p.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

<http://portal.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.

<https://www.president.gov.ua> – Офіційне інтернет-представництво Президента України.

<http://www.kmu.gov.ua> – Офіційний портал Кабінету Міністрів України.

<http://www.menr.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства екології та природних ресурсів України.

<http://www.minagro.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України.

<http://land.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру.

<http://www.dzk.gov.ua> – Сайт Центру державного земельного кадастру.

<http://www.zemres.com> – Сайт землевпорядників України.

<http://www.zemli.com.ua> – Земли.com.ua: портал земельних вопросов.

<http://www.pravoua.com.ua> – Офіційний сайт журналу «Право України».

<http://www.yurpractika.com> – Сайт газети «Юридическая практика».

<http://lib.rada.gov.ua> – Сайт бібліотеки Верховної Ради України.

<http://www.nbu.gov.ua> – Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

ЗМІСТ

Вступ	3
Критерії оцінювання знань та вмінь студентів	6
ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	8
ТЕМА 1. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення.....	9
ТЕМА 2. Правовий режим земель житлової та громадської забудови.....	19
ТЕМА 3. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення....	32
ТЕМА 4. Правовий режим земель лісгосподарського призначення, водного фонду та земель для потреб надкористування	43
ТЕМА 5. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, земель оздоровчого призначення, земель рекреаційного призначення та земель історико- культурного призначення.....	56
ТЕМА 6. Загальна характеристика земельного права зарубіжних країн.....	69
Інтернет-ресурси для підготовки до семінарських занять	74

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Бондар Олександр Григорович
Федчишин Дмитро Володимирович

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
(Особлива частина)

Методичні рекомендації до семінарських занять
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності Д8 «Право»
освітньо-професійної програми «Право»
денної форми здобуття освіти

Рецензент *М.В. Шульга*
Відповідальний за випуск *Д. О. Єрмоленко*
Коректор *К. А. Місюта*